

id conarentur, ab unico duce comitatus Tirolis victi et fusi sunt, hodie in tanta omnium christianorum principum pace et unione et tanto illorum dissidio non est timendum eorum bellum; maxime quum semper fuerint victi a catholicis. Docet autem divus Cyprianus epistola ad Cornelium, quam nonsint timendae minae haeticorum, dicens:¹ „Sicut qui autem sunt qui putant, se ad ecclesiam non precibus sed minis regredi posse, aut existimant, aditum se sibi non lamentationibus sed terroribus facere, pro certo habeant, contra tales clausam stare ecclesiam Domini, nec castra Christi invicta et fortia, et Domino tuente munita minis cedere. Sacerdos Dei evangelium tenens et Christi praecepta custodiens occidi potest, non potest vinci. Suggesterit ac subministrat nobis exempla virtutis ac fidei Zacharias antistes Domini, qui, quum terri minis et lapidatione non posset, in templo Dei occisus est, clamans et identidem dicens quod nos quoque contra haeticos clamamus et dicimus: „Haec dicit Dominus, dereliquistis vias Domini et Dominus derelinquet vos.“² Neque enim quia pauci temerarij et improbi coelestes et salutare vias Domini derelinquunt et sancta non agentes a Sancto Spiritu deserunt, ideo et nos divinae traditionis immemores esse debemus, ut majora esse furentium scelera quam sacerdotum judicia censeamus, aut plus existimemus ad impugnandum posse humana conamina, quam quod ad protegendum praevalat divina tutela. An ad hoc, frater carissime, deponenda est ecclesiae catholicae dignitas et plebis intus positae fidelis atque incorrupta majestas, et sacerdotalis quoque auctoritas ac potestas, ut judicare velle se dicant de ecclesiae praeposito extra ecclesiam constituti, de Christiano haeretici, de sano sancti, de integro vulnerati, de stante lapsi, de judice rei, de sacerdote sacrilegi?³

Dicunt, scandalum praebere mundo, si non acquiescat pontifex indictioni novi concilii, praesertim quum sic vel

¹ Est apud Migne Patrol. lat. 3. 795 ss. epist. XII. S. Cypriani ad Cornelium. Locus desumptus est ex capp. 17. et 18. col. 825 et 826.

² II. Paral. 24, 21.

sic indicare non sit juris divini. Respondeo quod quum S^{tas} Sua legitime procedit inhaerens vestigijs majorum suorum neminem scandalizat; et si quod oritur scandalum, est pharisaeorum. Potius autem scandalizaret relinquendo viam tritam ecclesiae cum ejus gravi damno et sine spe fructus. Et licet per se sic vel sic indicare non sit contra jus divinum, quum tamen illi adjuvantur tot damna et pericula, contra jus divinum et naturae est illa velle gratis subire, quia qui amat periculum peribit in illo.

Dicebant quidam domini juris periti, suam S^{tem} posse pro libito vel continuare vel novum indicare. Responderem, in hac consultatione fideles consultores non tam considerare debere, quid liceat, quam quid expediat, quia multa facta tenent, quae melius non ferent.

Dicebant iidem domini, nihil praepjudicari concilio Tridentino, quia nullum verbum sit in minuta, quod illi praepjudicet. Responderem, aliqua mihi videri esse verba in hac minuta, quae illi praepjudicent (de quibus postea dicam). Et licet nullum esset, ipsomet facto indicendi novum concilium illi praepjudicatur; licet hoc non ita videant aliqui juris periti, quia non est eorum professio, nec ita vident technas haeticorum et praepjudicia fidei; ideo in hac re (meo quidem judicio) potius standum est sententiae theologorum, licet inter hos quoque sit delectus habendus.

Ajunt, hac nova indictione non praepjudicari concilio Tridentino, quia S^{mas} D. N. saepe fatetur, se nolle illi praepjudicare, imo nixum fuisse, quum in minoribus esset, ut confirmaretur ab aliis pontificibus. Respondeo, non hoc sat esse; quia, quod S^{mas} dicit hac de re, private dicit et coram paucis; factum autem ipsum, de novo retractandi jam definita in ipso concilio, erit publicum. Quod quum constet esse in praepjudicium concilii, videbitur protestatio contraria facto.

Ajunt, parum referre de novo incipere concilium, quia pauca decisa sunt in concilio Tridentino. Respondeo, longe plura esse definita, quam velit daemon et adversarii; quia dimidium facti qui bene coepit habet. Ultra multa autem

quae ibi de reformatione consultissime decisa sunt, circa dogmata fidei habemus optima jacta fundamenta et bonam partem aedificii. Nam in 3. sessione habemus symbolum, in 4. autem habemus libros canonicos confirmatos, quorum nonnullos negant haeretici, habemus traditiones ecclesiasticas et interpretationem scripturae juxta eas, et vulgatae editionis approbationem, quae plane fundamenta sunt haereticos jugulantia. In 5. sessione habemus integram doctrinam de peccato originali; in 6. decretum piissimum et doctissimum de justificatione, ubi continetur integra et plena doctrina de natura et gratia. In 7. sessione statuuntur in genere septem sacramenta ecclesiae, quod etiam maxime stabilit ecclesiam et jugulat haereticos. Tractatum etiam ibi est in particulari de sacramento baptismi et confirmationis. Rursus in 3. sessione sub Julio tractatum est docte et diffuse de sacramento eucharistiae, in 4. autem de sacramentis poenitentiae et extremae unctionis. Non audiat igitur S^{mus} eos, qui sibi dicunt, pauca esse in concilio Tridentino tractata, et ideo parum referre, ut retractentur.

3. Ultimo ajunt, parum referre quod retractentur definita in concilio Tridentino, tum quia dubitatur an legitimum sit, quia multi non venerunt et fecerunt nescio quas protestationes, tum etiam quia ibi definita nullius sunt auctoritatis, quia non sunt confirmata a sede apostolica. Respondeo, nullum catholicum dubitare debere, quin concilium Tridentinum sit legitimum.

Nam indictum est ab eo, qui legitimam habet potestatem indicendi, hoc est a summo pontifice, qui illi per suos legatos praefuit. Causa indicendi fuit legitima, nempe extirpatio haeresum et reformatio ecclesiae. Locus item fuit aptus, sicut et tempus congruum. Interfuere etiam doctissimi et probatissimi episcopi et alii theologi et juris periti excellentes. Processerunt etiam legitime et cum timore Dei et diligenti rerum discussione et omni christiana libertate dicendi. Quodsi aliqui non venerunt, id fuit vel quia haeretici erant, et hoc ipso non habebant votum in concilio, vel quia inobedientes et contumaces fuerunt, vel quia habuere causas legitimas non veniendi; et utunque

sit, sat fuit concilio vocare omnes jure vocandos et neminem excludere eorum, qui volebant et debebant venire. Qui enim, hoc facto, non veniunt, videntur cedere juri suo, et absentium potestas remanet in praesentibus licet paucis.

Quod rursus dicitur, decreta illa modicae aut nullius esse auctoritatis, non parva consideratione indiget, quia concilii legitimis legitimeque procedentibus adest Spiritus Sanctus, et ab eo canones dictantur, praesertim qui fidei sunt; dicente scriptura: „Visus est Spiritui Sancto et nobis.“¹ Idem quoque dicunt jura capite Si ille 50. distinct.² et cap. Violatores 25. q. 1.³ Non adest autem Spiritus Sanctus solum pontifici confirmanti; quia si tunc tantum adesset, concilia generalia humana quaedam essent inventa nec regerentur a Spiritu Sancto, neque merito ante confirmationem pontificis dicerent, se in Spiritu Sancto legitime esse congregata vel quid definire; quia posterior definitio pontificis non facit Spiritum Sanctum illis adfuisse, si vere non adfuit. Adest igitur Spiritus Sanctus ipsis conciliis legitime procedentibus et definitibus quae sunt fidei, etiam ante confirmationem. Si ergo adest Spiritus Sanctus, qui errare non potest, neque concilia talia legitima errare possunt legitime definiendo dogmata fidei.

Quomodo ergo parvae aut nullius erunt auctoritatis decreta concilii Tridentini de fide?

Praeterea nunquam pontifices reprobanda decreta in generalibus conciliis, nisi quia vel non sunt legitime convocata, vel non legitime processerunt. Sic enim improbata est secunda synodus Ephesina⁴, quia licet legitime

¹ Act. XV, 28.

² Decretum Gratiani Pars I. Dist. L. cap. 58.: „quia quidquid contra illorum (conciliorum) definitionem, in quibus Spiritum sanctum credimus locutum, dictum fuerit, recipere, non solum temerarium sed etiam periculosum esse non dubito“.

³ Decretum Gratiani Pars II. Causa 25., qu. 1. c. 5.: „(Spiritus sanctus) „cujus nisu et gratia sancti canones editi sunt“ etc.

⁴ Latrocinium Ephesinum, sanctosynodus anni 449, sub Dioscuro patriarcha Alexandrino haeretico.

esset congregata et adessent legati apostolicae sedis, non tamen legitime processit, quia illata est vis episcopis. Illegitime quoque processit Ariminensis¹, quia fraudibus haereticorum seducti sunt simplices episcopi. Improbatur etiam est a Leone decretum concilii Chalcedonensis² de evahenda ecclesia Constantinopolitana in secundam sedem, quia non legitime in eo definiendo processum est, quum non ad hoc fuerint missi legati. Alia vero concilia legitima et legitime procedentia sine difficultate confirmata sunt a pontificibus, quia sciebant, hoc ipso quod essent legitima et legitime procederent, habere assistentiam Spiritus Sancti, etiam ante suam confirmationem, quia per eum „legum conditores justa decernunt“ (Prov. 8, 15).

Deinde episcopi, qui sunt in concilio, auctoritatem habent a sede apostolica, legati quoque ab eadem habent auctoritatem, et summus pontifex in ipsis et per eos praecedit ipsi concilio, ut scribit Leo in epistola ad concilium Chalcedonense³, et ad Anatolium⁴, et Adrianus in epistola ad Basilium imperatorem⁵. Ideo legati in octava synodo subscribebant nomine pontificis, ut ex ejus actis constat⁶. Igitur definitiones, quae legitime fiunt in ipsis sessionibus conciliorum de rebus fidei, ab ipsa sede apostolica fiunt. Si igitur esset error, erraret sedes apostolica, et tunc erraret, quum maxime faceret quod in se est ne erret; quia procul dubio non potest pontifex maturius adhibere consilium, ne erret in rebus fidei, quam convocando

¹ Anno 359 in concilio Arimini celebrato Arianismus fraudibus confirmatus fuit.

² Leo I. Magnus contra canonem XXVIII. Chalcedonensem. Cf. ex. gr. epist. Leonis ad Anatolium apud Migne, Patol. lat. 54, 1001.

³ Epistola ad synodum, quae prius Nicaeae celebranda erat, missa. Exstat apud Migne P. L. 54, 935. (Jaffé Regesta Rom. Pontificum nr. 473.)

⁴ Migne P. L. 54, 934 (Jaffé nr. 471); cf. Migne l. c. 922. 926.

⁵ Hadrianus II papa ad Basilium Migne P. L. 122, 1285 (Jaffé nr. 2914).

⁶ Mansi Collectio conciliorum tom. XVI. Cf. Hefele Conciliengeschichte, 2. edit. IV, 384 ss. 425.

concilium generale. Quum igitur decreta concilii Tridentini prodeant a sede apostolica, magnae sunt auctoritatis.

Praeterea peculiariter dici possunt decreta concilii Tridentini esse re ipsa confirmata a sede apostolica licet nondum solemniter. Nam in primis silentium quatuor pontificum, qui ea non improbarunt, tacita approbatio est, quia solebant pontifices statim improbare errorem illegitime approbatum a conciliis, quia error, cui non resistitur, approbatur. Aut igitur hi quatuor pontifices approbarunt errores concilii Tridentini, aut potius hoc silentio ostenderunt, id nullum continere errorem. Quod si quis dicat, quare igitur non approbarunt solemniter? facilis est responsio: quia non est moris ecclesiae, neque ratio etiam id patitur, ut concilia ante solemniter approbentur, quam finiuntur; non finiuntur autem nisi adepto fine, ob quem iudicta sunt; quia vero concilium Tridentinum indictum est ad extirpandas haereses et ecclesiam reformandam, donec hoc finitum sit, non debuit approbari. Esset enim hoc gratis et contra rationem irritare haereticos ne venirent ad concilium. Est etiam alia magis expressa confirmatio concilii Tridentini per sedem apostolicam, quia ad eam mittebantur decreta, et per eam serio discussa a deputatis, remittebantur promulganda in concilio. Neque id injuria fiebat; sic enim consuevit sedes apostolica praedefinire in conciliis decidenda, et sic fecisse feruntur Damasus in synodo Constantinopolitana, Coelestinus in prima Ephesina, Leo in Chalcedonensi; Felix, Hormisdas, et Agapetus in V. synodo, Honorius et Theodorus et Martinus in VI., Gregorius et Stephanus tertius in VII. et Nicolaus primus in VIII. synodo.¹

¹ Invenitur Damasi papae decreta contra Seminarianos et contra Apollinaristas, quae concilium Constantinopolitanum anni 381 praecedebant, Coelestini primi iudicium contra Nestorium ante concilium Ephesinum anni 430, Leonis Magni epistola dogmatica ad Flavianum ante concilium Chalcedonense anni 451, Felicis III., Hormisdas et Agapeti acta in causa Monophysitismi ante concilium Constantinopolitanum anni 553, quod tamen in tribus capitulis potius Nestorianismum damnavit, (quodsi respiceretur ad Agapeti epistolam de duabus naturis in Christo

Accedit etiam ad auctoritatem decretorum concilii Tridentini, quod prodierunt non solum a Spiritu Sancto et sede apostolica sed etiam a tot sanctis et doctissimis viris, episcopis et doctoribus, qui profecto hac in re organa fuere Spiritus Sancti; quod recepta sunt postea ab omnibus catholicis; quod praedicata e suggestis, lecta e cathedris, scripta in libris, inuisa haereticis, qui ea frustra impugnare nisi sunt; quae per se tam pia sunt et docta, et quae tam multa et tam necessaria dogmata fidei continent, ut nesciam, quomodo magnae non sint auctoritatis, quomodo etiam liceat de eis dubitare vel dubitando de illis ea velle retractare sine magno Spiritus Sancti et sedis apostolicae et ecclesiae catholicae praefudicio, et sine magna laetitia haereticorum magnoque favore illorum sectae.

Opponet fortasse aliquis: Quid ergo opus est, ut pontifices confirmet decreta conciliorum de fide, si per se ipsa tam firma sunt? Responderem, non ideo opus esse confirmatione sedis apostolicae, quod concilia generalia legitima et legitime procedentia errare possint in fide; hoc enim falsissimum est; sed ideo adhibetur confirmatio, ut honor habeatur sedi apostolicae, ut constet illam a decretis concilii non dissentire, et (quod magis ad rem facit) ut perspicuum etiam sit, concilia legitima esse legitimeque processisse, ac proinde errare minime potuisse. Quia enim concilia, etiam legitime convocata, errare possunt in fide, si legitime non procedunt, tum demum nobis plene constat, ea etiam legitime processisse, quum accedit confirmatio sedis apostolicae.

Ex dictis igitur constare mihi videtur, tutiorem esse viam continuationis, quam indictionis novi concilii, et id-

datam Anth mio episcopo, observandum esset, hanc non esse genuinam sed pseudoisidorianam; cf. Jaff  nr. 895; praeterea innuntur Honorii I, Theodori et Martini I, decreta contra Monophysitismum praecedentia synodum Constantinopolitanam anni 680; Gregorii II, Gregorii III, et Stephani decreta pro tuendo imaginum cultu, qui postea a synodo Nic aena II. a. 787 confirmatus est, et Nicolai I, acta contra schisma orientaliu ante synodum Constantinopolitanam anni 869.

circo illam praeeligendam esse a S^{mo}. Et haec dixerim de re ipsa.

4. De verbis autem ipsius minutae, displicebat in illis in primis modus ille loquendi ambiguus et amphibologicus, ut nesciat facile lector, an velit S^{mas} continuare concilium, an vero novum indicere, an utrumque. Displicet autem iste modus, tum quia alienus videtur a mente S^mi, qui simplicitatem christianam diligit, sciens, scriptum esse: „Scio Domine, quod probes corda et simplicitatem diligas;“¹ tum etiam, quia si verba innunt, de novo incipiendum esse concilium, et postea re ipsa continuatur, offenduntur haeretici et dicent se delusos; catholici quoque, si illis innuntur continuatio, et postea non exhibetur, offenduntur etiam, et ita timendum est, ne dum utrisque placere cupimus, utrisque displiceamus. Tum demum quia videtur sibi ipsi pugnans. Nam quum dicit, quod tollit suspensionem concilii Tridentini et quod illud revocat, videtur indicere continuationem, quum vero subjungit, quod concilium de integro indicit, videtur novum concilium polliceri, quae inter se pugnant; et ex his sequitur, duo generalia concilia esse simul, alterum quod continuatur, alterum quod incipitur; quod tamen esse non potest, quia sicut unica tantum est ecclesia et non plures, ita unicum est generale concilium et non plura simul.

In particulari etiam occurrebat, in primis circa illum locum: *uterque eorum id quidem celebrare instituerat in urbe Tridentina, ut omnes norunt, indictum et congregatum*, ut adderetur aliquid de felici etiam progressu concilii Tridentini, ne in ejus praefudicio putetur tantum indictum et congregatum.

Circa illud verbum *depositis odiis*, tollerem hoc, quia possunt principes christiani corde pacifico bella gerere, unoquoque tuente quam putat se habere justitiam.

Circa illum locum *sed melioribus ut speramus auspiciis*, et hoc etiam tollerem propter verbum ethnicum, et quia

¹ I. Paral. 29, 17.

videtur tacita suggillatio concilii Tridentini, in quo tamen legitimus est servatus processus; legitime etiam est coeptum et continuatum; interfutere etiam ibi magni viri jam defuncti, quibus qui vivunt non sunt comparandi; et si non bene incipitur est etiam locus timendi; si autem legitime inceperit et processerit, sperandum est in Domino, qui aderit suis; contra quos non praevalerunt adversarii, qui jam miserunt suos coryphaeos et inter se divisi sunt.

Circa locum illum *de integro indicimus* omnino tollerem verbum illud *de integro*, ne insinuetur nova tractatio jam definitorum, et sit causa dissidii et tragoediarum. Nam juxta grammaticos *de integro* et *ab integro* idem significant quod denuo sive de novo, juxta illum Vergilii „Magnus ab integro saeculorum nascitur ordo“, et Terentii „Ratio de integro ineunda est mihi.“

Circa illum locum *sententiam dicere jure communi aut ex privilegio*, interponerem *aut consuetudine* propter generales, quos ajunt non esse expressos in jure, sed ex consuetudine interesse concilio.

Et haec sunt, quae mihi occurrerent circa rem ipsam et circa verba propositae minutae. Quae si liberius fortasse protuli, id agi et quia S^{mas} D. N. ita praecipit et quia conscientia et fidelitas, quam debeo et sacrosanctae sedi apostolicae et personae S^{mi} non sivit me in re tanta dissimulare; non autem quod non sim paratus veneranter suscipere decretum S^{mi} de hac re et illud cum Dei gratia pro virili tueri, quovis meo judicio deposito.

II.

An et quomodo audiendi sint in concilio haeretici, disputandumve sit cum eis.

Respondendum videtur, quod si haeretici omnino obstinati sunt et deplorati, non est disputandum cum eis, dicente Paulo: „Haeticum hominem post primam et secundam correctionem devita, sciens quia subversus est, qui ejusmodi est, et . . . proprio judicio condemnatus.“¹ Ideo Irenaeus ait: „Adversus omnes dico haeticos, eos quidem, qui sunt mitiores eorum et humaniores, avertes et confundes, ut non blasphemem suum conditorem et factorem et nutritorem et dominum, nec de labe et ignorantia genesim ejus affingant; ferocees autem et horribiles et irrationabiles effugabis a te longe, ne amplius sustineas verboritates eorum.“²

Cum aliis non ita obduratis agi potest disputatione, et audiri possunt et debent, licet contra jam definita disputent.

Sic enim cum Donatistis factum est, ut ex canone concilii Africani constat³, licet ipsi contra jam definita errassent; asserbant enim, minorem Patre Filium, ut Isidorus ait in l. 8. Ethymologiarum c. 5.⁴ et habetur c.

¹ Tit. 3, 10.

² Adversus haereses lib. 2, c. 31.

³ Concilium Carthaginense IX. a. 404 celebratum, can. 1. et 2.; Hefele Conciliengeschichte 2. edit. II, 98.

⁴ Migne P. L. 83, 202.